

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.
- 2 Als gevraagd wordt naar het noemen van één van de negenenveertig 'kenmerkende aspecten', is een letterlijke weergave daarvan niet vereist. Er kan in de regel worden volstaan met een juiste omschrijving van het 'kenmerkend aspect' of van dat deel ervan dat relevant is voor de beantwoording van de vraag (er zijn kenmerkende aspecten die uit meerdere onderdelen bestaan).

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

1, 4, 2, 6, 5, 3

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Perikles wilde de politieke boodschap overbrengen dat de Atheense democratie / vorm van bestuur beter was dan die van andere stadstaten (zoals Sparta) / dat de Atheense burgers actief moesten deelnemen aan de politiek (door te zeggen dat in Athene iemand die zich onttrekt aan het openbare leven als nutteloos werd beschouwd) 1
- waarmee hij het moreel van de burgers in de strijd tegen Sparta wilde vergroten / het belang van de oorlog tegen Sparta wilde onderstrepen / de burgers wilde mobiliseren (om zo sterker te staan in de oorlog) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 3

Uit het antwoord moet blijken:

- dat de grafsteen 'de groei van het Romeins imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde' kan illustreren 1
- omdat de grafsteen gevonden is bij een Romeins fort in Groot-Brittannië / Barates als Syriër (in) het Romeinse leger in Britannia diende, wat de groei van het Romeinse imperium illustreert 1
- omdat de tekst op de Engelse grafsteen deels in het Latijn is / de Keltische vrouw een Latijnse naam heeft / de Britten in aanraking komen met de Palmyreense cultuur via de Romeinen / de Engelse grafsteen in Grieks-Romeinse stijl is gemaakt, wat de verspreiding van de Grieks-Romeinse cultuur in Europa illustreert 1

Opmerking

Alleen als bij de tweede deelvraag een deel van het kenmerkend aspect op een juiste manier wordt verbonden met de bron, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.

De middeleeuwen

4 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Hertog Richard I had zijn huwelijk nog niet in de kerk gesloten / zou een kerkelijk huwelijk sluiten vanwege politieke redenen, waaruit blijkt dat in Normandië nog niet alle christelijke regels werden nageleefd (wat aantoont dat de kerstening nog niet was voltooid) 2
- Deze anekdote was een voorloper van 'het conflict over het primaat' omdat (een van de volgende): 2
 - de hertog van Normandië wilde dat zijn zoon tot aartsbisschop werd benoemd, waardoor de wereldlijke macht haar invloed op de geestelijke macht kon uitbreiden.
 - de geestelijkheid afdwong dat een wereldlijk huwelijk in de kerk moest worden gesloten, waardoor de geestelijke macht haar invloed op de wereldlijke macht kon uitbreiden.

Opmerking

Alleen als bij de tweede bewering wordt uitgelegd welke macht haar aanspraak op het primaat bevestigt, worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Dat Jaime I de burgers van Barcelona beloont voor trouw (door ze bepaalde rechten te geven) laat zien dat het feodale systeem (of een juiste omschrijving daarvan) nog invloed heeft 1
- Op economisch gebied is sprake van verandering omdat Barcelona in 1227 een bloeiende handelsstad is / handel drijft met verschillende landen terwijl in de vroege middeleeuwen handel lokaal plaatsvindt 1

Vroegmoderne tijd

6 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Het besluit van Hendrik de Zeevaarder:

- om deel te nemen aan de belegering van de islamitische stad Ceuta paste bij de expansie van de christelijke wereld buiten Europa / bij de organisatie van kruistochten (in de middeleeuwen) 1
- om nieuwe scheepstypen / navigatie-instrumenten te laten ontwikkelen paste bij de opleving van de wetenschappelijke belangstelling / bij de Europese overzeese expansie (in de zestiende eeuw) 1
- een fort te bouwen paste bij de Europese overzeese expansie / bij de organisatie van ontdekkingsreizen (in de zestiende eeuw) 1

Opmerkingen

- *Alleen voor een combinatie van een besluit en een daarbij passende middeleeuwse of zestiende eeuwse ontwikkeling, wordt 1 scorepunt toegekend.*
- *Alleen als voor de zestiende eeuw twee verschillende ontwikkelingen worden genoemd, worden 2 scorepunten toegekend.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

bij 1:

- Door 'de protestantse reformatie die de splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had' verschenen (protestantse) boeken die de leer van de katholieke kerk in twijfel trokken / de positie van de katholieke kerk in gevaar brachten, waardoor de paus zich genoodzaakt voelde boeken te verbieden (en de *Index* op te stellen) 2

bij 2:

- Door 'ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen' ontstonden ruimere opvattingen over het geloof / nam de autoriteit van de kerk af / de invloed van de secularisering toe, waardoor er geen draagvlak meer was voor de *Index* (en de paus deze afschafte) 2

Opmerking

Als alleen een juist kenmerkend aspect wordt genoemd zonder juiste uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.

8 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat Junius:

- de geschiedenis van Holland wil beschrijven op basis van de klassieke schrijvers, wat past bij het zestiende eeuwse humanisme / bij 'de heroriëntatie op de klassieke oudheid' 1
- door Holland reist om zelf kennis te nemen van het gewest / om onderzoek te doen in de archieven, wat past bij de ontwikkeling van wetenschappelijk denken in de zestiende eeuw 1

9 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- De overeenkomst die getekend wordt is de Pacificatie van Gent (of een juiste omschrijving daarvan) 1
- Omdat de Spanjaarden ook katholieken beroven / vermoorden / ook de katholieke religieuze instellingen plunderen, ondertekenen de overwegend katholieke gewesten / de gewesten die trouw waren aan Spanje de overeenkomst ook, om gezamenlijk de Spaanse soldaten te bestrijden 2

Opmerking

Als in het antwoord op de tweede deelvraag niet wordt ingegaan op de ondertekening van juist gewesten die katholiek / Spaansgezind waren, worden geen scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
10	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vázquez schetst het beeld dat Nederlanders calvinisten / zedenloos / dronkenlappen / overspelplegers zijn 1 • waarmee hij de boodschap wil overbrengen dat de Spaanse / katholieke strijd tegen de Opstand / tegen de protestanten gerechtvaardigd / belangrijk is, zodat deze strijd na het Twaalfjarig Bestand moet worden doorgezet / zodat het Twaalfjarig Bestand niet mag leiden tot een vrede met de (protestantse) Nederlanden 2 	
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Alleen als bij de tweede deelvraag de boodschap van Vázquez wordt gecombineerd met het Twaalfjarig Bestand, worden scorepunten toegekend.</i></p>	
11	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een argument voor de betrouwbaarheid is dat de legerleiding vraagt om verslagen van soldaten die daadwerkelijk in de Nederlanden hebben gevochten, zodat de verslagen zijn geschreven door ooggetuigen 1 • Een argument tegen de betrouwbaarheid is dat de legerleiding de opdracht geeft / de soldaten de herinneringen op papier laat zetten om rekruten aan te trekken, zodat de soldaten de Nederlanders mogelijk negatiever beschrijven / de soldaten mogelijk alleen de positieve verhalen over het gedrag van Spaanse soldaten beschrijven 1 	
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Alleen als bij de eerste deelvraag wordt uitgelegd wat de bron betrouwbaar maakt / bij de tweede deelvraag wat de bron onbetrouwbaar maakt, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.</i></p>	
12	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • in de gewesten Holland, Zeeland en Utrecht (die deelnamen aan de Opstand / in protestantse handen waren) katholieke kerken werden gesloten / werden overgenomen door de protestanten / de katholieke eredienst niet meer in het openbaar mocht worden uitgeoefend 1 • dit besluit het houden van de eredienst weer mogelijk maakte omdat de priesters niet langer gebonden waren aan een kerkgebouw / omdat de eredienst overal kon worden gehouden (wat het probleem oploste) 1 	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Locke schrijft dat volgens het contract (een van de volgende): 1
 - het volk de wetgevende macht kiest en bevoegdheid verleent
 - het volk geen gehoorzaamheid verplicht is aan een vorst die hun belangen niet dient
 - een vorst die de belangen van het volk niet dient in staat van oorlog is met het volk
- waarmee wordt bepaald dat het volk de vorst mag afzetten / dat de vorst het volk tevreden moet houden (wat de relatie tussen vorst en volk bepaalt) 1
- Locke schrijft dat (een van de volgende): 1
 - het volk de wetgevende macht kiest en bevoegdheid verleent
 - dat er wetten zijn om macht te beperken / heerschappij te matigen
 - het volk willekeurige macht mag afwijzen
 - dat het volk geen gehoorzaamheid verplicht is aan een vorst die hun belangen niet dient
- waarmee hij afwijst dat vorsten (absolute) macht mogen baseren op een door God gegeven recht (*Droit Divin*) 1

Opmerking

Alleen als bij de eerste deelvraag een juist gevolg wordt genoemd / bij de tweede deelvraag een juiste uitleg wordt gegeven, wordt telkens 1 scorepunt toegekend aan een passende en verschillende verwijzing naar de bron.

14 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

1, 4, 6, 5, 3, 2

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Moderne tijd

15 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- Dat Lodewijk XVIII de koning van Frankrijk was geworden, paste bij het herstel van monarchieën tijdens de Restauratie 1

bij 2:

- Dat Lodewijk-Filips zijn troon moest afstaan / dat Frankrijk een republiek werd, paste bij de liberale revoluties / bij de revoluties waarbij burgers meer inspraak eisten in het bestuur 1

16 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Stone en Blackwell zetten zich in voor emancipatie van vrouwen, door voor de afschaf van de wetten te pleiten die ervoor zorgden dat vrouwen financieel afhankelijk waren van hun man.

Opmerking

Voor het alleen noemen van een juiste verandering zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.

17 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door de industriële revolutie groeien de steden / neemt de handel / het verkeer toe, waarvoor de afbraak van de stadspoorten ruimte moet maken 1
- De Stuers beweert dat (een van de volgende): 1
 - geen ander land in de 16e-18e eeuw op het gebied van kunst zoveel heeft voortgebracht als Nederland
 - Nederland, wat roemrijke rol in de geschiedenis betreft, voor niemand hoeft te wijken
- wat past bij het (opkomende) nationalisme in de negentiende eeuw 1

Opmerking

Alleen als bij de tweede deelvraag wordt geantwoord dat het argument van De Stuers nationalistisch is, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores
18	maximumscore 3	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Wilhelm II beweert dat na het bloedvergieten / de overwinning van dertig jaar geleden (tijdens de Frans-Duitse oorlog) Duitsland zich niet meer buitenspel mag laten zetten bij buitenlandse aangelegenheden, wat rechtvaardigt dat (oorlogs)schepen worden gebouwd om de positie van Duitsland veilig te stellen (waarvoor de Vlootwet is aangenomen) 	2
	<ul style="list-style-type: none"> • andere (Europese) landen voelen zich bedreigd door de toename van de Duitse vloot / willen hun overzeese bezittingen verdedigen tegen de Duitse vloot / tegen Duitse overzeese gebiedsuitbreiding (wat bijdraagt aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog) 	1
19	maximumscore 4	
	Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Laufenberg wil dat de arbeiders zelf de industrie beheren, waarmee hij zich keert tegen het kapitalistische systeem van de Republiek van Weimar (dat uitgaat van particulier ondernemerschap) 	2
	<ul style="list-style-type: none"> • Laufenberg wenst een radensysteem / arbeidersdemocratie / wil af van de politieke democratie van de burgerlijke samenleving, waarmee hij zich keert tegen de parlementaire democratie van de Republiek van Weimar 	2
20	maximumscore 3	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Er werd gebruikgemaakt van artikel 48 na de Rijksdagbrand 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Door de toepassing van artikel 48 kon de persvrijheid / vrijheid van meningsuiting / vrijheid van samenkomst worden opgeschort / konden communisten worden gearresteerd, zodat Hitler tijdens de verkiezingen / in de Rijksdag minder tegenstand kreeg / waardoor het voor Hitler mogelijk werd de machtigingswet aan te laten nemen (waarmee de Rijksdag zich buiten werking stelde) 	2
21	maximumscore 3	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het aanduiden van Versailles als 'onrecht' past bij het uitgangspunt dat de afspraken (over de grenzen) in het Verdrag van Versailles moeten worden verworpen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De ontmoeting met Duitstalige inwoners van Polen past bij het uitgangspunt dat er aansluiting van Duitstalige gebieden moet plaatsvinden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Dat de reizen voor jongeren worden georganiseerd past bij het uitgangspunt dat de jeugd genazificeerd / geïndoctrineerd moet worden (om het nationaalsocialisme te steunen) / bij het totalitaire karakter van het nationaalsocialisme 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 2

De juiste combinaties zijn:

1 - a, 2 - c, 3 - b, 4 - d

indien vier combinaties juist	2
indien drie combinaties juist	1
indien minder dan drie combinaties juist	0

23 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Met (een van de volgende): 1
 - de titel 'het spel en de pion'
 - het afbeelden van de onderhandelaars die een schaakspel spelen
 - de dode soldaat op de voorgrond
- geeft Jordaan de mening weer dat het de onderhandelaars niet gaat om het redden van soldaten maar om diplomatieke winst / dat de onderhandelaars over lijken gaan om te krijgen wat ze willen / denken dat oorlog een spelletje is 1
- Een kritische mening over oorlogs(onder)handelingen past bij het antimilitaristische uitgangspunt / het anti-imperialistische uitgangspunt / het uitgangspunt dat de bourgeoisie zich niet interesseert in het belang van het volk van de socialisten (van *Vrij Nederland*) 1

Opmerking

Alleen als bij de eerste deelvraag een juiste mening van Jordaan wordt weergegeven, wordt 1 scorepunt toegekend aan een passende verwijzing naar de prent.

24 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De regering van de DDR wilde met de film over Müntzer het marxistische denkbeeld benadrukken (een van de volgende): 2
 - van de klassenstrijd / van de (wereld)revolutie, waardoor de arbeiders / de boeren de macht zouden overnemen van de heersende klasse
 - dat productiemiddelen / land in handen van de gemeenschap zou(den) moeten zijn, zodat land niet in handen mocht zijn van de bezittende klasse / boeren geen herendiensten hoefden te verrichten

Opmerking

Alleen als in het antwoord een marxistisch denkbeeld wordt uitgelegd, worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

25 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Het tekenen van de verdragen kan worden gezien als reactie op de ontwikkeling in:

- 1930, omdat ze een herhaling van de economische crisis uit die jaren moeten voorkomen, door de economie te bevorderen met een gemeenschappelijke markt 1
- 1940, omdat ze een herhaling van een (wereld)oorlog moeten voorkomen, door spanning weg te nemen met de betere samenwerking 1
- 1950, omdat de toenemende westerse welvaart vraagt om soepele regels rond (arbeids)migratie / omdat een front wordt gevormd tegen het communistische blok om de dreiging van de Koude Oorlog tegen te gaan 1

26 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- De executie wegens hoogverraad (en de begrafenis onder een andere naam) kan verklaard worden omdat Nagy als leider van de regering ten tijde van de Hongaarse Opstand door de Sovjet-Unie werd gezien als iemand die hun grip op de invloedssfeer in gevaar bracht (en daarom uitgeschakeld moest worden / geen martelaar mocht worden) 1

bij 2:

- De herbegraving / de belangstelling voor de herbegraving kan verklaard worden vanuit de herwaardering voor hervormers als Nagy / vanuit het afwijzen van het communistische verleden / na het openen van de grens tussen het Oostblok en het Westen in Hongarije 1

27 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Gerald Ford wilde het beleid van onderhandelen over wapenvermindering / van het streven naar een betere relatie met de Sovjet-Unie (tijdens de detente) nuanceren, door aan te geven dat hij vindt dat een sterke defensie belangrijk is om de vrede te bewaren / dat de Verenigde Staten niet onder moeten doen voor andere landen.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 12 juli.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 Naerebout F.G. en H.W. Singor, *De Oudheid* (Amsterdam 2009), pag. 385.
- bron 2 <http://sourcebooks.fordham.edu/Halsall/source/1227barcelona2.asp>
- bron 3 Dirk van Miert, *Hadrianus Junius (1511- 1575). Een humanist uit Hoorn*, pag. 99-110.
- bron 4 Luc Panhuysen en René van Stipriaan, *Ooggetuigen van de Tachtigjarige Oorlog, Van de eerste ruzie tot het laatste kanonschot*, Amsterdam 2018, pag. 109
- bron 5 Johan Brouwer ed., *Kronieken van Spaansche soldaten uit het begin van den tachtigjarigen oorlog*, (Zutphen 1933), pag. 97-98
- bron 6 John Locke, *Over het staatsbestuur*, (Amsterdam 1988), pag. 195.
- bron 7 Ontleend aan: http://www.dbnl.org/tekst/_gid001187301_01/_gid001187301_01_0060.php
- bron 8 Michael Balfour, *The Kaiser and His Times* (London: Penguin, 1975), pag. 158-159.
- bron 9 <http://aaap.be/Pdf/Nationalbolschewismus-Laufenberg-Wolffheim/Laufenberg-1919-Liebknecht-Zum-Gedächtnis.pdf>
- bron 10 <http://www.jugend1918-1945.de/portal/Jugend/thema.aspx?root=26636&ID=22879#prettyPhoto>
- bron 11 *De Waarheid* (fragment 1,2 en 3) en *Het Parool* (fragment 4) via <http://www.delpher.nl/nl/kranten>
- bron 12 <https://www.geheugenvannederland.nl/nl/platform/view/het-schaakspel-pion-jordaan-leendert-jurriaan>
- bron 13 <https://agensir.it/quotidiano/2017/3/10/consiglio-europeo-i-27-capi-di-stato-e-di-governo-limano-la-dichiarazione-di-roma-per-il-60-dei-trattati/>